

RICHARD SOBOTKA

Hurá na medvěda!

Příběh nebezpečného huňáče z Beskyd

RICHARD SOBOTKA

Hurá na medvěda!

Příběh nebezpečného huňáče z Beskyd

2013

ŽAR

Napsáno podle skutečné události.

Poděkování za nezištné poskytnutí materiálů,
informací a podkladů k této knize patří
Ing. Františku Šulganovi.

Poděkování patří také Mgr. Libuši Rousové
a Ing. Ludvíku Kuncovi.

© Richard Sobotka, 2003

Illustrations © Ludvík Kunc, 2005

Graphic art © Dušan Žárský, 2013

Veškerá práva vyhrazena. Žádná část tohoto díla nesmí být reprodukována ani elektronicky přenášena či šířena bez předchozího písemného souhlasu majitele autorských práv.

Richard Sobotka

HURÁ NA MEDVĚDA

Sazba: Dušan Žárský

Obálka: Jakub Sobotka

Ilustrace a kresba na obálce Ludvík Kunc

Vydání druhé, v elektronické podobě a v ŽÁR první

Vydal Dušan Žárský – ŽÁR, info@zar.cz

v roce 2013

ISBN 978-80-86725-21-5

Vlčí hysterie

V místnosti se drželo elektrizující napětí. Pracovníci Chráněné krajinné oblasti Beskydy se kvůli vlčí hysterii, která vrcholila začátkem léta 2000 a vyhrotila už tak napjaté vztahy mezi obyvateli a jejich institucí, rozhodli uspořádat besedu na téma výskytu velkých šelem v Beskydech. Přišlo víc lidí, než očekávali. Obyvatelé beskydské pahorkatiny, chalup rozestých po svazích, hřebenech a údolích Javorníků, Vsetínských a Veřovických vrchů chtěli konečně uslyšet z úst odborníků, kolik je pravdy na řádění krvelačných vlků, jak jim to sdělovací prostředky dramaticky předkládaly.

Pořadatelé marně vyhlíželi mezi přítomnými novináře, nedostavili se ani z místní televize, ačkoliv účast přislíbili.

Za stolek na nízkém stupínku usedla zooložka doktorka Jana Bukovská. Sousední židli si přisvojil inženýr Karel Sláček, rovněž zaměstnanec Správy CHKO Beskydy a zanícený ochránce přírody. Třetí židli obsadil odborník na velké šelmy z ostravské zoologické zahrady inženýr Martin Kopečný, malíř velmi působivých obrazů s přírodní tematikou, který však celý život zasvětil práci se zvířaty.

„Začneme?“ podíval se inženýr Sláček na hodinky, měl rád dochvilnost.

„Počkejme ještě několik minut,“ šeptla doktorka Bukovská v naději, že od tisku snad přece jen někdo přijde.

Cítili se před zvědavými, zároveň nevraživými pohledy jako na pranýři. Oni to jsou, kdo hájí kůži vlků, těch šedých zabijáků, kteří pronikají do Beskyd a tady pod přikrovem noci mordují na pastvinách ovečky.

Minuty odtikávaly, návštěvníci v hledišti, hlava na hlavě, mlčeli.

„Začneme,“ přikývl inženýr Karel Sláček a hned se ujal slova. Přivítal přítomné, představil hosty na stupínku. „Škoda, že nepřišli lidé od novin a televize,“ posteskl si. „Právě jejich prostřed-

nictvím jsme chtěli veřejnost informovat o novém zákonu číslo 115/2000 Sb., který pojednává o poskytování náhrady za škody způsobené vybranými, zvláště chráněnými druhy živočichů. Patří mezi ně, jak známo, populace rysa, medvěda a také vlka. Zákon byl připravován od roku 1996 a právě 10. května 2000 nabyl platnost.“

„Náhrada škod je sice pěkná věc, ale nás především zajímá, co uděláte s těmi vlky zabijáky!“ křikl mužský ze zadní řady.

„Dřív nebylo v Beskydech o vlkovi slyšet, teď aby se člověk bál vejít do lesa,“ navázal další.

„Vždycky si беру alespoň nůž,“ konstatoval jiný.

„Já do kapsy bombičku s plynem, pro každý případ.“

„Měli by ty bestie vystřílet,“ přidal se hlas z jiného kouta.

Beseda o velkých šelmách, především o výskytu vlků v Beskydech, byla uspořádána symbolicky právě 24. května, na Evropský den národních parků. Důvod k připomenutí byl, vždyť Chráněná krajinná oblast Beskydy byla svou rozlohou největší v České republice.

„Teritorium Beskyd osídlovala vlčí populace už i v minulosti,“ upřesnila zooložka Bukovská. „Po vyhubení těchto šelem trvalo desítky let, než se vlci do Beskyd znovu vrátili.“

Vlci patřili k jejím oblíbenčům. Znala dopodrobna celou vlčí historii a neopomněla připomenout, že poslední vlk byl v Beskydech zastřelen v roce 1895 u Nového Hrozenkova.

„Ojedinele se vlci do Beskyd znovu zatoulali po druhé světové válce,“ pokračovala. „Stopy této plaché šelmy byly ve zdejších horách zjištěny také v zimě roku 1985, ale teprve od roku 1994 se vlci v Beskydech vyskytují pravidelně. Inženýru Kopečnému se dokonce podařilo vlka ve volné přírodě Beskyd vyfotografovat, což je velká zvláštnost, protože vlk si na pózování před kamerou nepotrpí.“

Ti tři na stupínku měli stejnou myšlenku: sedmdesát let vlk v beskydské hornatině nežil, jaký tedy div, že jeho přítomnost vzbudila tolik rozruchu.

„Kde se tady tak najednou vzali?“ zeptal se kterýsi z návštěvníků.

„Jednotliví vlci přicházejí do Beskyd ze Slovenska, kde je vlčí populace silná, nejčastěji severním koridorem,“ upřesnila doktorka Bukovská. „Jejich výskyt byl prokázán zejména v oblasti Velkého Polomu, ale máme otisky stop také ze Smrkoviny.“

„Kam až mohou proniknout?“ zajímal se mužský s vrásčitou tváří z první řady.

„Pokud by jim v tom nikdo nebránil, pak se mohou přirozenou cestou dostat do Jeseníků, případně až do českých pohoří,“ odpověděla Bukovská. „Zatím se tak nestalo jen proto, že jsou intenzivně loveni na Slovensku a neoficiálně také v Beskydech, kde často doplácí na určitou podobu se psem.“

„Jak vlastně má člověk poznat, že se jedná o vlka, a ne o velkého toulavého psa?“ ozval se další posluchač.

„Vlk má specifické rozlišovací znaky, ty jej umožňují poměrně přesně identifikovat,“ vysvětlovala zooložka trpělivě. „Je to mohutná hlava, za stran zmáčklý hrudník, svěšená oháňka, lokty nohou stočeny dovnitř. Otisk stopy se sice podobá tlapě psa, ale je dobře rozlišitelný: břiška prstů má vlk od sebe více vzdálená, takže uprostřed vzniká volný prostor, ten u psí stopy schází.“

Potom se doktorka Bukovská obšírně pustila do vysvětlování příčin migrace vlků.

Měla radost, že se tyto velké šelmy do Beskyd vrátily. Není je třeba uměle vypouštět do volné přírody, samy se ve zdejších horách usazují. Už delší dobu usilovala o zajištění vhodných podmínek pro existenci vlčí populace, dokonce oprášila projekt z roku 1986 o vytvoření klidové zóny pro velké šelmy v Beskydech, ale byla si vědoma, že v tak hustě osídlených a hojně navštěvovaných horách jde v podstatě o utopii. Ostatně ani novelizovaný zákon z roku 2000 neumožňoval zřídit zóny klidu. I nadále tak útočištěm velkých šelem zůstávaly plochy s divokou vegetací přísně chráněných rezervací. Byly však malé a pro velké šelmy, které za noc překonávají vzdálenost třeba i čtyřicet nebo až osmdesát kilometrů, zcela nedostačující. Kromě toho na výčet těchto úto-

čišť postačily prsty jedné ruky: prales Mionší, rezervace jedlobukového pralesního porostu na Radhošti, vrcholová partie Beskyd na Čertově mlýně.

„Myslíte, že nový zákon o náhradách škod problém s vlky v Beskydech vyřeší?“ padl dotaz.

Konečně se diskuse rozvinula správným směrem. Už to nebylo osočování, ale faktické připomínky.

Než stačila doktorka Bukovská odpovědět, zvedl se nedaleko dveří drobný chlapík a s rukou nad hlavou, jako školák během vyučování, vyslovil pisklavým hlasem své mínění. „Není to s vlky nakonec jenom taková fáma? Žádní vlci nejsou a škody na ovčích páchají velcí toulaví psi.“

„Dřív se stříleli,“ ohlédl se mužský v mysliveckém obleku na mluvčího. „Dnes se to nesmí.“ A pokrčil rameny.

„Chytráci pak škodu svedou na vlky,“ zasmál se soused na vedlejší židli.

„Právě proto je tak důležité nahlásit každou událost včas,“ připomněla zooložka Bukovská, „aby ji bylo možné odborně posoudit přímo na místě, určit původce škody a rozhodnout o případné náhradě.“

Jak ráda by přisoudila způsobené škody na konto toulavých psů! Stopy a pobytové znaky však hovořily jasně: v některých případech se na loupeživých mordech podíleli i vlci.

„Vlci by se měli vystřílet,“ trval na svém nevraživý hlas.

„Nemají v našich horách co dělat!“ přitakával mu jiný.

Hlediště souhlasně zamručelo.

Doktorka Bukovská se plaše rozhlédla. Závan nepřátelství jí ve-hnal do tváře výraz bezmoci. Už opravdu nevěděla, jak přítomným vysvětlit, že výskyt vlků v Beskydech ve skutečnosti neznamená pro člověka téměř žádné ohrožení, naopak vítaný doplněk a oživení místního biotopu.

„Já to vysvětlím,“ chopil se slova inženýr Karel Sláček, když viděl bezradnost kolegyně.

„Díky!“ šeptla doktorka Bukovská za tu záchranu.

„Vlci jsou ve zdejších horách tak doma, jako kdokoliv z nás,“ navázal Sláček. „Příroda, pole, lesy, hory nepatří jen někomu, třeba jen lidem, ale všem tvorům, kteří tuto planetu osídlují.“

„Také nepatří jen vlkům!“ vykřikl robustní mužský.

„Samozřejmě,“ souhlasil Sláček. „Ale patří i jim.“

„A co jejich řádění?“

„Většinou samé fámy,“ odpověděl Sláček. „Vlci jsou v tom vlastně nevinně.“

Hlediště sice ztichlo, napětí přetrvávalo.

Sláček si v té chvíli připomněl zaručeně pravé dramatické historky o vlčích, ze kterých v minulosti vstávaly lidem vlasy hrůzou. Dnes jsou soudnému člověku jen pro zasmání. Aby otupil ostří nevraživosti přítomných, pustil se do vyprávění.

Trochu vlčí historie

Vhodnější titulek této kapitoly by snad byl „Trochu vlčí hysterie“, neboť už v minulosti byly vlkům připisovány nejdivočejší prohřešky. Měly však k pravdě daleko. Většinou šlo, jak už to bývá, o přehnaná a především smyšlená tvrzení, jak nesmírně jsou tyto šelmy člověku nebezpečné.

Ještě na počátku 20. století se s příchodem každé zimy pravidelně objevovaly v novinách články o řádění vlků. Zvláště v Karpatech. Balkán byl přímo zdrojnicí těchto senzačních zpráv, při jejich četbě se tajil dech. Čtenáři tyto články, ovšemže v bezpečí a za pevně zavřenými dveřmi domova, doslova hltali.

Vlky se to na stránkách tisku každou zimu doslova hemžilo.

Kterousi obec kdesi v horách údajně přepadlo na dvě stě vlků! Jednou krvežíznivý vlk dokonce vnikl do chalupy, ale hrdinný rolník s ním svedl boj a vlka spoutal. Jinde navečer hladoví vlci přepadli na dvorku před chaloupkou starou babičku, odvlekli ji do zasněžených plání, lidé pak na místě tragédie našli jen umělý chrup. V jisté vesnici vlci zase sežrali faráře, který spěchal k nemocnému s poslední útěchou, po nešťastném knězi zbyly pouze boty.

Slzy dojetí vhněla do očí senzacechtivých čtenářů historika o tom, jak osamělý muzikant v mrazivé zimě, vrchovatě plné sněhu, při nočním návratu z tancovačky spadl do nastražené vlčí jámy. Už před ním se do téže pasti chytil vlk. Teď na sebe civěli z malé vzdálenosti. Oči vlkovi dychtivostí přímo zářily. Nešťastník duchapřítomně usadil skřipky pod bradu a hrál. Vlk zkrotl, poslouchal, muzikanta se ani netkl. Nešťastníka objevili v jámě lidé z nedaleké vesnice až za rozbřesku podle zvuků tklivé melodie. Muzikanta zachránili. Vlka, jak jinak, utloukli.

Pak ovšem nebylo divu, že se při pouhé zmínce o vlčích každý hned křížoval. Pokud však čtenář pátral, ve kterých vesnicích se údajný dramatický vlčí příběh odehrál, nikdy se mu to nepodařilo zjistit.

Jak se to ve skutečnosti s vlky a lidmi má? O tom příležitostně vyprávěli staří lovci.

Žádný z nich nepamatuje, že by vlk člověka napadl.

„Jednou v kruté zimě plné sněhu narazila vyhladovělá vlčí smečka na stopu člověka,“ vyprávěl zkušený lesák. „Namísto toho, aby se šelmy na osamělého chodce vrhly a roztrhaly ho, prchaly, jako by jim za patami hořelo. Hladoví vlci raději bloudili kolem vsí a kradli domácí psy.“

Kanadský spisovatel Farley Mowat, který chtěl na vlastní kůži poznat krvežíznivost vlků, se utábořil v divočině přímo na jejich teritoriu. Po nějaký čas tam s nimi žil nahý a bezbranný v dobrých sousedských vztazích. Vlci jeho tábořiště a území, které si vyznačil svou močí, respektovali. Vlastně jediný rozdíl mezi odvažlivcem a vlky byl ten, že zatímco on potřeboval k označování svého teritoria vypít tři litry čaje, vlci na vyznačení svého území nepotřebovali tekutiny téměř vůbec doplňovat.

Přání setkat se s vlkem ve volné přírodě mají lesníci procházející polesím. Jenže právě oni moc dobře vědí, že spatřit tato plachá a ostražitá zvířata není vůbec snadné. Zahlédnout vlka v terénu totiž vyžaduje notnou dávku trpělivosti a štěstí. Přítomnost těchto divokých šelem vlastně pokaždé zjistí jen podle stop.

„Ve skutečnosti je vlk zvíře velmi plaché,“ končil svůj exkurz do vlčí historie inženýr Karel Sláček. „Spatřit jej volně pobíhat v lese je téměř nemožné. Ale pořád je to lovec, a pokud se mu naskytne snadno dostupná kořist, třeba v podobě nechráněných domácích zvířat, příležitost využije. Způsobené škody jdou ale na vrub člověka, který nechává ovečky nezajištěné a bez dozoru.“

I když návštěvníci besedy Sláčkovo vyprávění o vlcích pozorně vyslechli, nezdálo se, že by jejich nedůvěrou k velkým šelmám vyvrátilo.

Kolik rysů, kolik medvědů, kolik vlků

„Co ostatní velké šelmy v Beskydech?“ přihlásil se o slovo drobný mužík z přední řady, který se představil jako myslivec. „Vyprávím na zdejších školách a také mezi rekreanty o přírodě Beskyd,“ zdůvodňoval svůj dotaz.

„Zatímco vlk a rys se ve zdejších horách vyskytují v poslední době celkem pravidelně,“ odpověděl inženýr Sláček, „medvěd jen sporadicky. Většinou se o těchto šelmách neví a jen lesáci podle stop zjistí, že se v jejich polesí vyskytly.“

„Podle čeho poznáte, kolik těch zvířat vlastně je?“

„Od roku 1990 je v Beskydech organizováno sčítání velkých šelem,“ vysvětloval inženýr Sláček. „Určit přesně jejich počet samozřejmě není možné. Jde především o zjištění, zda je tento biotop velkými šelmami obsazený. Každé sčítání je navíc zaměřeno především na vlka a rysa.“

„Jak je to tedy s rysem v Beskydech?“ vyzvídal mužík z přední řady, který přednášel dětem ve školách o přírodě. „Chodím po zdejších horách už desítky let, ale ještě nikdy jsem žádného rysa neviděl.“

Sláček kývl na inženýra Martina Kopečného, malíře, zoologa, znalce velkých šelem.

„Rád zodpovím,“ pousmál se Kopečný.

Jeho láskou byl právě rys. O letitém soužití s tímto zvířetem dokonce napsal dvě knihy. Nesčíslněkrát rysa maloval. Kolikrát měl pocit, že jsou stejní: oba milovali svobodu, oba se nejlépe cítili ve volné přírodě.

„Rys je na tom ve zdejších hornatých terénech z uvedených šelem nejlépe,“ zahájil. „Vyskytuje se v Moravskoslezských Beskydech, Javornících i Vsetínských vrších. Jeho přítomnost byla potvrzena v oblasti pralesa Mionší, na Travném, Lysé hoře a Kněhyni. Také ve Veřovických vrších. Některé lokality mu vyhovují víc, například divoká příroda Čertova mlýna a Kněhyně. Populace rysa se v Beskydech odhaduje na deset až dvacet jedinců, a je stabilní. Předpokládáme, že by se časem mohl počet rysů ve zdejších horách zvýšit, protože od roku 1999 je tato šelma celoročně hájena a chráněna také na Slovensku.“

Inženýr Kopečný poznal rysa velmi dobře v zoologické zahradě. Vyprávěl přítomným, jak se s jedním spřátelil, a kdykoliv procházel kolem klece výběhu, nemohl si nevšimnout jeho očí, přímo prosily, aby si vyšli do volné přírody.

„Nebylo možné odolat,“ přiznával Kopečný. „Čas od času jsme spolu vyjížděli do hornatých terénů. Tam jsem dopřával zvířeti určitou volnost.“

Poutavě popisoval, jak rys ulehl na vyvýšený kámen, s viditelnou rozkoší se kochal vyhlídkou do údolí a na zamodralá pásma pohoří. Jindy, zdánlivě netečný, ležel ve vyhřáté trávě, jako by lenořil, hnutím jediného svalů nezměnil mimiku, nedal nic znát, přesto najednou vyrazil jako blesk do houštiny a jen zoufalý výkřik srnčete byl ozvěnou jeho krutého činu.

„Míval jsem výčitky, že jsem zapříčinil smrt nic netušícího zvířete,“ pokračoval Kopečný. „Ovšem na druhé straně právě tyto chvíle loveckého vzrušení byly pro rysa, tvora na doživotí uvězněného ve výběhu zoologické zahrady, těmi světlejší okamžiky, které dávaly jeho životu ještě jakýs takýs smysl.“

A pokračoval.

„Už jsem kolikrát ani nedoufal, že se rys po takovém lovu vrátí. Měl jsem výčitky, že jsem svou nerozvážností umožnil dražšímu zvířeti, neuvyklému svobodě, únik do volné přírody,“ vyprávěl. „Po chvíli přiběhl rys zpátky na stráň. Tiše ulehl do trávy a znovu zadumaně hleděl do údolí.“

Největší dilema pro Kopečného nastalo v době, kdy jeho přítel rys zestárl, přestaly mu sloužit smysly, byl týrán neduhy. I tehdy dávalo zvíře najevo, že považuje Kopečného za svého přítele. Ten už nakonec neměl dost sil sledovat, jak to nádherné zvíře dohasíná v takové bídě, nemohoucí, uprostřed vlastních výkalů. Nedokázal se dívat na jeho utrpení. A třebaže mu rys i v tomto stavu projevoval přátelství, vzal pušku a jeho trápení ukončil.

„Pak už jsem nikdy neměl odvahu tak důvěrně se s některým zvířetem sblížit,“ doznával Martin Kopečný. „Už nikdy jsem se nepokoušel navázat s nějakým tvorem tak blízký vztah.“

Přítomní naslouchali vyprávění inženýra Martina Kopečného téměř bez hlesu. Už padal večer, když se návštěvníci konečně rozcházel.

Zůstal jen vytáhlý mladík. Po celou dobu si dělal poznámky. Nyní ten čahoun přistoupil ke stupínku. „Promiňte,“ ozval se nasměle. „Rysy a medvědy, kteří se v Beskydech vyskytují, máte spočítané.“

„Jen velmi přibližně,“ odpověděl Sláček, už skoro na odchodu. Co ten člověk chce? Vše přece bylo řečeno. Cítil únavu, nejraději by už byl doma. Je to nějaký novinář? Že by přece jen jeden z nich na besedu přišel?

„Co vlk?“ zeptal se ten člověk. „Kolik těch krvelačných bestíí vlastně v Beskydech je?“

Sláček neměl rád takové silné výrazy. Zooložka Bukovská postřehla jeho rozmrzelost, raději se dlouhána ujala ona. „V Beskydech byl v roce 2000 prokázán výskyt dvou vlků,“ upřesnila. „Jejich stopy byly zjištěny na Jablunkovsku a na Malém Polomu.“

„Dva vlci na tak rozlehlém prostoru a tolik rumraje kolem nich?“ žasl ten člověk.

Jeho údiv zůstal bez odpovědi.

Když konečně odešel, zeptal se Kopečný, kdo to byl. Zooložka Bukovská jen pokrčila rameny. Nikdo nevěděl, žádný ho neznal.